

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

XENION. *Festsehrift für Pan. J. Zepos*. Herausgegeben von E. von Caemmerer, J. H. Kaiser, G. Kegel, W. Müller-Freienfels, H. J. Wolf, unter Mitarbeit von Th. J. Panagopoulos. Athen - Freiburg in Br. - Köln, Ch. Katsikalis Verlag 1973, I. Band S. XI. + 782. II. Band S. VII. + 776. III. Band S. VII. + 677. Druck P. Kleisiounis Co, Neophytos Metaxas - Strasse 29, (Athen 109).

1. Ἐπὶ τῇ 65ετηρίδι τῆς γεννήσεως (1 Δ/βρίου 1908) τοῦ διακεκριμένου Καθηγητοῦ τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν καὶ Ἀκαδημαϊκοῦ Παναγιώτου Ἰω. Ζέπου, οἱ τιμῶντες τὴν ἐξαιρετον συμβολὴν τοῦ σοφοῦ ἐπιστήμονος εἰς πλεῖστα ὅσα πεδία τῆς ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου, συνάδελφοι αὐτοῦ, φίλοι καὶ μαθηταί, Ἑλληνας καὶ Ξένοι, συνειργάσθησαν εἰς ἀποτελέσειν τῆς ἡδέιας προσφορᾶς τοῦ ἐκ τῶν ὄγκωδεστάτων τόμων τοῦ μετὰ χεῖρας «Ξενίου». Ὁ πρῶτος τόμος περιλαμβάνει 19 ἐπιστημονικὰς μελέτας Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ 26 ξένων. Διαίρεται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν τὸ πρῶτον περιλαμβάνει μελέτας ἀναφερομένας εἰς τὴν Ἐπιστήμην γενικῶς τοῦ Δικαίου καὶ τὴν Φιλοσοφίαν τούτου. Τὸ δὲ δεύτερον μέρος συναποτελοῦν διατριβαί, ἀναφερόμεναι εἰς τὴν Ἱστορίαν τοῦ Δικαίου. — Ὁ δεύτερος τόμος περιλαμβάνει 9 ἐπιστημονικὰς μελέτας Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ 30 ξένων. Ἀπασαί αὐτοῦ τῶν μελετῶν ἀναφέρονται εἰς θέματα ἀλλοδαποῦ καὶ Διεθνoῦς Δικαίου. — Τέλος ὁ τρίτος τόμος, συντεταγμένος ὑπὸ 22 Ἑλλήνων ἐπιστημόνων καὶ 2 μόνων ξένων, ἀναφέρεται εἰς τὸ Ἑλληνικὸν Δίκαιον καθόλου, ἐξαιρέσει 6 ἐπιστημονικῶν μελετῶν, ἐν Παρτήματι τοῦ τόμου, ἀναφερομένων εἰς γενικώτερα θέματα Δικαίου. Κατακλείεται δὲ τὸ ὅλον ἔργον μετὰ δύο Πινάκων: α. Τῶν μέχρι τῆς 30ῆς Σ/βρίου 1973 δημοσιευθέντων ἐπιστημονικῶν ἔργων, μελετῶν, διατριβῶν, ἄρθρων, βιβλιοκρισιῶν, γνωματεύσεων καὶ ποιητικῶν ἄλλων ἄρθρων ἐν διαφόροις ἐπιστημονικοῖς Περιοδικοῖς, ἡμετέροις τε καὶ ξένοις, ὡς καὶ κρίσεων διαφόρων ἐπιστημόνων περὶ τῶν ἔργων τοῦ τιμωμένου. β. Τῶν ὀνομάτων τῶν ἐν τῷ «Ξενίῳ» (ἐν τοῖς τρισὶ τόμοις) 108 συνεργατῶν ἐπιστημόνων.

2. Οἱ ἀναλαβόντες τὴν ὅλην ἔκδοσιν τοῦ ἐκπληκτικοῦ εἰς ὄγκον καὶ θαυμαστοῦ εἰς περιεχόμενον πανηγυρικοῦ ἔργου, τοῦ προσφεύστατα τιτλοφορηθέντος «Ξενίου», εἰς ἐνδειξὴν ὅτι οἱ ἀνὰ τὴν οἰκουμένην ἐπιστήμονες, τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης καὶ τοῦ Δικαίου θεράποντες, «ἤκον τῷ λόγῳ λόγον ἀντιδωρῆσασθαι» τῷ τιμωμένῳ ἀνδρὶ, ἀνθ' ὧν τῇ τοῦ Δικαίου Ἐπιστήμῃ συνεισῆγγεν, ἐν συγγραμμάσιν, ἐν διδασχῇ, ἐν λόγοις, ἐν ἀποφάνσεσιν, ἐν τῇ πράξει καὶ ἐν τοῖς ἔργοις. Οἱ διακεκριμένοι Καθηγηταὶ ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Freiburg i. Br., E. von Caemmerer, J. H. Kaiser, G. Kegel, W. Müller-Freienfels, H. J. Wolff, τῇ συνεργασίᾳ καὶ τοῦ ἀκαμάτου νέου Ἑλληνοῦ ἐπιστήμονος Θεοδ. Ἰ. Παναγοπούλου, πρέπει νὰ σεμνύνωνται διὰ τὸ πράγματι μέγα καὶ ἐξαιρετον ἐπίτευγμα τοῦ «Ξενίου» αὐτῶν. Σεμνὴ καὶ ἀπέριττος εἶναι καὶ ἡ ἐν προοιμίῳ τοῦ πρώτου τόμου «Ἀφιέρωσις» τῶν ἐκδοτῶν τοῦ ἔργου πρὸς τὸν τιμώμενον. Σημειωτέον δ' ὅτι λίαν χρήσιμος διὰ πάντα ἀναγνώστην, Ἑλληνα ἢ ξένον, θὰ ἦτο καὶ ἡ ἐν μεταφράσει εἰς τὴν γαλλικὴν, τὴν ἀγγλικὴν καὶ τὴν ἑλληνικὴν παράθεσις τῆς προοιμιᾶζούσης τὸ ἔργον «Ἀφιέρωσεως» τῶν ἐκδοτῶν. Περιεκτικὴ μὲν ἡ προλο-

γίζουσα τὸ ὅλον ἔργον «'Αφιέρωσις», ἀλλὰ μεστὴ εἰς τε περιεχόμενον καὶ εἰς ἐπιτυχὴ ἐπισημανσιν τῶν σπουδαιωτέρων σταθμῶν τῆς ἐπιστημονικῆς παραγωγῆς, τῆς δράσεως καὶ τῆς ἐπὶ διεθνοῦς ἐπιπέδου προβολῆς καὶ ἀναγνωρίσεως τοῦ τιμωμένου.

3. Οἱ διακεκριμένοι ξένοι ἐπιστήμονες Καθηγηταὶ τῆς Νομικῆς Ἐπιστήμης ἠθέλησαν νὰ τιμήσουν συνάδελφόν των, διακριθέντα εἰς πλεῖστα ὅσα πεδία τῆς Ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου, ἀξιολογήσαντες τὸ ἔργον τοῦ τιμωμένου ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ. Ἄλλ' ἡμεῖς, οἵτινες γνωρίζομεν τὸν τιμωμένον ἀπὸ πολλῶν δεκαετηρίδων ἐγγύτερον, πέρα τῶν ἐπιστημονικῶν του συγγραφῶν, ἔχομεν νὰ θαυμάσωμεν τὴν ἐξαίρετον ἅμα κοινωνικὴν, ἐθνικὴν, διδακτικὴν, διοικητικὴν, ὀργανωτικὴν καὶ ποικίλην ἄλλην δρᾶσιν αὐτοῦ ἐν τοῖς Ἄνωτάτοις πνευματικοῖς Ἰδρύμασι τῆς Χώρας ἡμῶν. Πεπροικισμένος δι' ἐξαιρέτων χαρισμάτων ὁ Καθηγητῆς Π α ν. Ἰ ω. Ζ έ π ο ς, ὀξυνοστάτος, δυνάμενος νὰ διεισδύη καὶ εἰς τὰ δυσχερέστατα προβλήματα τοῦ Δικαίου καὶ νὰ εὐρίσκῃ τὴν πρέπουσαν ἐκάστοτε λύσιν, ἀκόμη καὶ ἐν τοῖς ἐπικαίροις ζητήμασιν, εὐστροφος, κριτικώτατος, ἀνεδείχθη καὶ ῥηξικέλευθος ἀναλυτῆς τῶν νομικῶν ὑποθέσεων ἀπὸ τοῦ βήματος τῶν Ἄνωτάτων Ἰδρυμάτων τῆς Θεμίδος. Χαρίεις καὶ τὰ μάλιστα ἐλκυστικὸς ἐν ταῖς συνδιαλέξεσι καὶ ταῖς μετὰ τῶν φίλων του συναστροφαῖς, γνωρίζει ν' ἀρτύῃ τὸν λόγον δι' ἀνεκδότων διδακτικῶν καὶ ἐποικοδομητικῶν. Εὐφραίνεται δὲ πᾶς τις ἀκούων τὸν Καθηγητὴν Ζ έ π ο ν ὀμιλοῦντα ἀπὸ τοῦ βήματος, ἐν ἐπισήμῳις τελεταῖς ἢ καὶ ἐν διαλέξεσιν ἐν διαφόροις αἰθούσαις. Ὁ Καθηγητῆς Π α ν. Ἰ ω. Ζ έ π ο ς, λόγῳ ἀκριβῶς τῶν πλουσίων χαρισμάτων, μεθ' ὧν ὁ Θεὸς ἐπροίκισεν αὐτόν, ἦτο φυσικὸν ν' ἀνέλθῃ ἀπὸ τῆς νεαρᾶς ἔτι ἡλικίας ὅλα τὰ στάδια καὶ πάσας τὰς βαθμίδας τῆς ἐπιστημονικῆς ἀνάδοι. Τὸ 21ον ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ ἀνηγορεύθη ἀριστοῦχος Διδάκτωρ τοῦ Δικαίου, τὸ 26ον ὑφηγητῆς, 31 δὲ ἐτῶν Ἐπικουρικὸς Καθηγητῆς τῆς Νομικῆς Σχολῆς Ἀθηνῶν, ἐν ἔτος βραδύτερον Καθηγητῆς τακτικὸς ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Παν/μίου Θεσσαλονίκης καὶ ἀπὸ τοῦ 1953 Καθηγητῆς τοῦ Ἀστικοῦ Δικαίου ἐν τῇ Νομικῇ Σχολῇ τοῦ Παν/μίου Ἀθηνῶν. Ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους 1970 ἐξελέγη τακτικὸν μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

4. Ἡ προσωπικότης τοῦ Ἑλλήνος Καθηγητοῦ Ζ έ π ο υ, φυσικὸν ἦτο νὰ εὕρῃ τὴν πρέπουσαν ἐκτίμησιν καὶ παρὰ τοῖς ξένοις. Εὐρωπαϊκὰ Παν/μια, μάλιστα δὲ τῆς Ἀγγλίας καὶ τῆς Ἀμερικῆς, πολλὰκις προσέκλεσαν αὐτόν, ὅπως διδάξῃ, ὡς φιλοξενούμενος Καθηγητῆς. Ἡ δὲ Νομικὴ Σχολὴ τοῦ Παν/μίου τοῦ Freiburg i. Br. ἐτίμησε τοῦτον μετὰ τὴν τιμητικωτάτην διάκρισιν τοῦ έ π ι τ ῖ μ ο υ Δ ι δ ά κ τ ο ρ ο ς, ἣ δὲ Γερμανικὴ Κυβέρνησις, τῇ συστάσει ἀσφαλῶς τῶν Ἄνωτάτων πνευματικῶν Ἰδρυμάτων αὐτῆς, ἀπένευμεν αὐτῷ πρότινος καὶ τὸ μέγιστον παράσημον ἀξίας, τὸν Μεγαλόσταυρον μετὰ ἀστέρος, διὰ τὰς μεγάλας ἐπιστημονικὰς αὐτοῦ ἐργασίας ἐπὶ τῆς καθόλου Ἐπιστήμης τοῦ Δικαίου, δημοσίου καὶ διεθνοῦς. Ὁ Καθηγητῆς Π α ν. Ἰ ω. Ζ έ π ο ς διηύθυνε καὶ τὰ Περιοδικὰ «'Αρχεῖον Ἰδιωτικοῦ Δικαίου» (τόμ. 1-17 ἀπὸ τοῦ 1934-1959), «'Εφημερίς τῶν Ἑλλήνων Νομικῶν» (τόμ. 21-37, ἀπὸ τοῦ 1954-1970) καὶ «Revue Hellénique de Droit International» (τόμ. 13 ἐ. ἀπὸ τοῦ 1960 ἐ. μετὰ τοῦ ἀοιδίμου Ἰ. Σ π υ ρ ο π ο ὕ λ ο υ καὶ τοῦ νῦν Καθηγητοῦ τοῦ Διεθνοῦς Δικαίου Κ. Ε ὕ σ τ α θ ῖ δ ο υ). Τὰ ἐπὶ μέρους συγγράμματα, μελέται, δοκίμια, ἄρθρα, γνωματεύσεις, βιβλιοκρισίαι, λόγοι, προσφωνήσεις καὶ ποικίλου περιεχομένου κρίσεις καὶ ἀποφάνσεις ἐπὶ θεμάτων ἐπικαίρων, ὑπερβαίνουν εἰς ἀριθμὸν τὰς πολλὰς ἑκατοντάδας.

5. Τὸ πανηγυρικὸν ἐπομένως μετὰ χεῖρας τρίτομον ἔργον, τὸ ὡς «Ξ έ ν ι ο ν» ὑπὸ τῶν τιμῶντων τὸν σοφὸν ἐπιστήμονα προσφερθὲν αὐτῷ, προσδίδει τιμὴν εἰς τε τὴν Ἑλληνικὴν Νομικὴν Ἐπιστήμην καὶ συγχρόνως, διὰ τῆς προβολῆς τοῦ Ἑλληνικοῦ Ὀνόματος ἐν τῇ ξένῃ, διεγείρει τὴν δικαίαν καύχησιν παντὸς ἀπροκαταλήπτου Ἑλλήνος ἐπιστήμονος.

Μὴ προτιθέμενοι νὰ εἰσέλθωμεν εἰς ἀνάλυσιν ἐκάστης τῶν ἀξιολογωτάτων μελετῶν, ἐπιθυμοῦμεν ἀπλῶς νὰ ἐπισημάνωμεν, ὅτι πλεῖσται τῶν μελετῶν ἐνδιαφέρουν τὴν τε Θεολογίαν καὶ τὴν Ἐκκλησίαν, μάλιστα δὲ τοὺς περὶ τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Ἱστορίαν, τὴν Ἐκκλησιαστικὴν Γραμματείαν καὶ τὸ Ἐκκλησιαστικὸν Δίκαιον ἀσχολουμένους. Ἡ ἀπόκτησις τοῦ ἔργου ὑπὸ παντὸς ἐπιστήμονος καὶ ὑφ' ὧν τῶν Βιβλιοθηκῶν, δημοσίων καὶ ἰδιωτικῶν, συνιστᾶται ὑφ' ἡμῶν ἐκθύμως, ἐν τῇ πεποιθήσει ὅτι τὸ ἔργον τοῦτο θ' ἀποτελέσῃ πολὺτιμον ἀπόκτημα, ἰδιαίτερας σπουδαιότητος διὰ πάντα ἐρευνητὴν ἐπιστήμονα.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΟΝΗΣ

Κ ω ν. Σ π υ ρ ἰ δ ἄ κ ι, Δρος Φ., ἀντεπιστέλλοντος Ἐταίρου τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, *Μελέται, Διαλέξεις, Λόγοι, Ἄρθρα*, Τόμος Α'. Ἱστορικοφιλολογικαὶ μελέται καὶ διαλέξεις, Μέρος Α' σσ. [410. Μέρος Β' σσ. 478. Μέρος Γ' σσ. 400. Ἐν Λευκωσίᾳ 1973.

1. Τὸ μετὰ χεῖρας ἔργον, ἐκ τριῶν μερῶν καὶ ἐκ σελίδων 1300 περίπου ἀποτελούμενον, θὰ ἠδύνατο νὰ χαρακτηρισθῇ «Θησαυρὸς» τῆς ὅλης συγγραφικῆς παραγωγῆς τοῦ διακεκριμένου ἐπιστήμονος φιλόλογου Κ ω ν. Σ π υ ρ ἰ δ ἄ κ ι, τοῦ γνωστοῦ φιλοπάτριδος Κυπρίου ἀνδρός, τοῦ ἀνεκτιμήτου ὑπηρεσίας συνεισενεγκόντος εἰς τὴν πνευματικὴν καὶ πολιτιστικὴν προαγωγὴν τῆς φιλτάτης του πατρίδος, τῆς ἐνδόξου Ἑλληνικῆς Μεγαλονήσου Κύπρου. Ὁ ἀναγνώστης μένει ἐκπληκτος πρὸ τοῦ πλοῦτου τῶν ἐπι μέρους θεμάτων, ἅτινα διαπραγματεύεται ὁ ἄριστος χειριστὴς τοῦ καλάμου συγγραφεύς. Ἡ ποικιλία τῶν θεμάτων, ὡς στόχον πάντοτε ἔχει τὴν ἱστορικὴν καὶ ἔνδοξον Κύπρον. Ἱστορικά, φιλολογικά, κριτικά, προσωπογραφικά, φιλοσοφικά, θεολογικά, ἐκκλησιαστικά, ἀρχαιολογικά μελετήματα, ἀκόμη καὶ βιβλιοκριτικά ἐνασχολήσεις τοῦ σ., ὡς συνισταμένην ἔχουσι καὶ στόχον, εἰς ὃν ἀποβλέπουσιν, ὅπως καταδείξουν τὴν μεγαλειώδη πορείαν τῆς Κύπρου καὶ τὴν τεραστίαν συμβολὴν ταύτης ἐπὶ ὧν τῶν πεδίων τῆς πνευματικῆς καὶ πολιτιστικῆς ἀναπτύξεως, καὶ τῆς ἐπιδράσεως οὐ μόνον ἐπὶ τοῦ γηγενοῦς Ἑλληνισμοῦ τῆς Νήσου, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτῶν ἐπὶ τῆς γύρω περιοχῆς καὶ ἐπὶ τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

2. Ἄλλὰ ὁ «Θησαυρὸς» οὗτος τῶν μελετῶν τοῦ σ. δὲν πρόκειται νὰ περιλάβῃ καὶ πάντα τὰ δημοσιεύματα αὐτοῦ. Λόγοι, ἄρθρα, βιβλιοκρισίαι, ἐπιστολαὶ κ.ἄ., ἅτινα ἀναφέρονται εἰς ἐπίκαιρα θέματα, θὰ ἦτο πολὺ δύσκολον καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τῆς ἐκτάσεως, ἣν θὰ κατελάμβανον, ἢ ἐκδοσίς των θὰ ἀπέβαινε δυσβαστάτως δαπανηρά. Προλογίζωμ τὸ ὅλον ἔργον τοῦ ὁ σ. βεβαίῳ ὅτι τοῦτο θὰ περιλάβῃ τρεῖς τόμους, ὧν ὁ πρῶτος μὲ τὰ τρία μέρη ἐκ 1300 σελίδων εἶναι ὁ μετὰ χεῖρας σημειούμενος. Κατὰ τὴν δῆλωσιν τοῦ σ. ὁ δεῦτερος τόμος θὰ περιλάβῃ ἐργασίας ἐκπαιδευτικῆς καὶ σχολικοῦ περιεχομένου κατ' ἐπιλογὴν, ὁ δὲ τρίτος λόγους καὶ ἄρθρα. Οὕτω πως τὰ θέματά του ὁ σ. ἐπιλέγει ἀπὸ τῆς προιστορικῆς ἐποχῆς μέχρι καὶ τῆς συγχρόνου. Εἷς δὲ εἶναι ὁ πῶτος τοῦ ἐξαίρετου τούτου ἐπιστήμονος φιλόλογου, ὅπως ἐμφάνισῃ τὴν μεγαλειώδη καὶ ἔνδοξον πορείαν τῆς Ἑλληνικῆς Μεγαλονήσου διὰ μέσου τῶν αἰῶνων ἐπὶ ὧν τῶν πεδίων τῆς δράσεως καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου.

3. Τὴν σπουδαιότητα τοῦ ἔργου τούτου, ἐὰν ἠθέλωμεν νὰ ἐξάρωμεν κατ' ἀξίαν, θὰ ὑπερρεοῦμεθα ν' ἀναλύσωμεν ἐν ἑκάστῳ τῶν σπουδαίων καὶ πολλαπλῶν θεμάτων ἰδιαίτερος. Ἄλλὰ τότε θὰ ἐξεβαλόμεν ἔξω τῆς ἀνύσεως. Ἐν μόνον θεωροῦμεν ἀπαραίτητον πρὸς ἔξαρσιν. Ὅτι διὰ τοῦ ἔργου τούτου ὁ σ. παρέχει ἄριστον βοήθημα εἰς πάντα ἐπιστήμονα, μέλλοντα ν' ἀσχοληθῇ περὶ τὰ πάσης φύσεως θέματα, τ' ἀναφερόμενα εἰς τὴν καθόλου ἱστορικὴν πορείαν τοῦ Ἑλληνος Κυπριώτου. Τοῦτο καὶ μόνον καθιστᾷ τὸ ἐξαίρετον ἐπίτευγμα τοῦ σ.

ἀρίστην πηγὴν καὶ μοναδικὸν βοήθημα διὰ πάντα ἐπιστήμονα ἐρευνητὴν, μέλλοντα ν' ἀσχοληθῆ περὶ τὰ θέματα καὶ προβλήματα, παλαιὰ καὶ σύγχρονα, τῆς Ἑλληνικῆς Κύπρου. Πάντες οἱ συμβαλόντες εἰς τὴν ἐκδοσιν τοῦ πολυτίμου ἔργου εἶναι ἄξιοι συγχαρητηρίων.

ΚΩΝ. Γ. ΜΠΙΟΝΗΣ

Θεοδώρου Β. Κωνσταντίνου, *Ἡ Ἀποκάλυψις τοῦ Ἰωάννου*. Ἀθήναι 1973. σελ. 173.

Ὁ καὶ ἐξ ἄλλων δημοσιευμάτων του γνωστός Ἑλληθ θεολόγος συνεχίζων τὴν ὠραίαν του προσπάθειαν, ὅπως παρουσιάσῃ ὑπὸ ποιητικὸν ἔνδυμα βιβλικά κείμενα τῆς τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Κ. Διαθήκης, ἐπεκτείνει ἐν τῷ μετὰ χεῖρας ἔργῳ τὴν ἐν λόγῳ προσπάθειάν του καὶ εἰς αὐτὸ τὸ τελευταῖον καὶ τὰ μάλιστα δυσνόητον βιβλίον τῆς Κ. Διαθήκης, στηριζόμενος κατὰ τὴν διαβεβαίωσίν του ἐπὶ τοῦ μοναδικοῦ κατὰ τοὺς νεωτέρους χρόνους Ὁρθοδόξου ἐπιστημονικοῦ ὑπομνήματος. Τὸ μετὰ χεῖρας ἔργον ἀφιερῶται ὑπὸ τοῦ συγγραφέως του «εἰς τὴν ἀλύτρωτον Ἠπειρον», ἐξ ἧς ἔλκει καὶ αὐτὸς τὸ γένος. Τοῦ ὅλου δὲ βιβλίου τούτου προτάσσεται ἐν τε τῷ ἐξωφύλλῳ καὶ τῷ ἐσωφύλλῳ ἀντίγραφον φορητῆς εἰκόνας τοῦ 16ου αἰ. τῆς ἐν Πάτμῳ φερωνύμου Μονῆς τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὡς καὶ πρόλογον ἀφιερῶμενον εἰς τε τὴν ἱερὰν Νῆσον καὶ τὸ παρ' αὐτὴν ἱερὸν Σπήλαιον, ὅπου «ὁ ἡγαπημένος μαθητῆς τοῦ Χριστοῦ» ἐξόριστος ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος Δομιτιανοῦ παρέμεινε «διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τὴν μαρτυρίαν» καὶ ἀκούων «ὡς φωνὴν ὑδάτων πολλῶν στενωροῖαν» καὶ ἔγραψεν ἄνωθεν ἐμπνεόμενος τὴν ἀνὰ τὸν κόσμον θριαμβευτικὴν τῆς Ἐκκλησίας πορείαν (α' 10 καὶ 19). Ἡ δὲ ἐπομένη παράγραφος εἶναι ἀφιερωμένη εἰς ἐπιστημονικὴν εἰς τὸ ὅλον βιβλίον εἰσαγωγὴν (στ. 9-14) ἐπὶ τῇ βάσει, ὡς προσθέτει ἐν σελ. 15, κυρίου βοηθήματος τοῦ ἡμετέρου Ὑπομνήματος εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου (Ἀθήναι 1950, σελίδες 335, ἀφιερωμένον δ' ἐν σελ. ε' «τῇ ἐν Πάτμῳ ἱερᾷ βασιλικῇ καὶ σταυροπηγιακῇ Μονῇ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου ἐπὶ τῇ ἀπελευθερώσει καὶ ἐπισκέψει αὐτῆς ὁμοῦ μετὰ τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου»). Ἀποτελεῖται δὲ τὸ ἔργον τοῦτο ἐκ τοῦ πρόλογου (α' 1-8) καὶ τῶν ἐρμηνευτικῶν εἰς αὐτὸ σημειώσεων εἰς τὸν πεζὸν καὶ στιχηρὸν λόγον. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὴν σημασίαν καὶ τῆς παρούσης προσφορᾶς τοῦ κ. Θ. Κωνσταντίνου, ἔχομεν νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι αὕτη εἶναι ἰδιαιτέρως ἀξιόλογος οὐ μόνον διὰ τὸν εὐσεβῆ ἀναγνώστην, ἀλλὰ καὶ διὰ πάντα φιλολογοῦντα Ἑλληνα, προκειμένου περὶ βιβλίου διαφωτίζοντος τὸ νόημα τῆς ἱστορίας, ὡς παρατηροῦμεν ἐν τῷ ἡμετέρῳ σχετικῷ ὑπομνήματι εἰς τὴν Ἀποκάλυψιν τοῦ Ἰωάννου, ἥτις δὲν χρησιμοποιοῖται μὲν ἐν τῇ θεῖᾳ λατρείᾳ τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας, ἀποτελεῖ ὅμως ἀναπαλλοτρίωτον ἱερὸν βιβλίον αὐτῆς, ὡς διαφωτίζον τὸ νόημα τῆς παγκοσμίου ἱστορίας καὶ τὸν τελικὸν ἐν τῷ κόσμῳ θριάμβον τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, δηλ. τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Τὸ παρὸν δ' ἔργον τοῦ κ. Θ. Κωνσταντίνου κατακλείεται διὰ τῶν σχετικῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ ἐκ τοῦ περὶ οὗ ὁ λόγος ἱεροῦ βιβλίου, ὅτι διὰ τῆς Ἀποκαλύψεως τοῦ Ἰωάννου προετοιμάζονται οἱ πιστοὶ διὰ τὴν Δευτέραν παρουσίαν, περιγραφομένου τοῦ ἀγῶνος μεταξὺ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ τοῦ κακοῦ, τοῦ Ἰησοῦ καὶ τοῦ Διαβόλου, καὶ τοῦ τελικοῦ θριάμβου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἀναφέρονται δ' ἐν τέλει ἀφ' ἑνὸς μὲν οἱ λόγοι τοῦ Χριστοῦ ἐν τῷ περὶ οὗ ὁ λόγος βιβλίῳ «Ναὶ ἔρχομαι ταχὺ» καὶ ἀφ' ἑτέρου ἢ ἀπάντησις τοῦ προφήτου: «Ἄμην, ναὶ ἔρχου Κύριε Ἰησοῦ», ὅλου τοῦ βιβλίου κλειομένου διὰ τῆς εὐλογίας «ἡ χάρις τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετὰ πάντων τῶν ἁγίων ἄμην». Ἄς μοι ἐπιτρέψῃ δὲ ὁ φιλοπονώτατος συγγραφεὺς τοῦ μετὰ χεῖρας παρουσιαζομένου ἔργου του νὰ τὸν βεβαιώσω, ὅτι τὸ παρὸν βιβλίον του τυγχάνει, νομίζω, νὰ εἶναι καὶ τὸ ὠραιότερον καὶ τὸ ὠφελιμότερον τῶν ἔργων του.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Grègoire de Nysse, *Vie de Sainte Macrine*. Introduction, texte critique, traduction, notes et Index par Pierre Marasal. Les éditions du Cerf. Mar-bong. Paris, Pages 322.

Μετὰ χαρᾶς, ἀλλὰ καὶ συγκινησέως ἀναμνησκούσης τὴν ὑπὸ τὰς ὁδηγίας τοῦ ἀοιδίου καθηγητοῦ μου ἐν τε τῇ Ριζαρείῳ Σχολῇ καὶ τῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τοῦ Ἑθν. Πανεπιστημίου Ζήκου-Ρώση μελέτην τοῦ ὡς ἄνω λαμπροῦ βιβλίου περὶ τῆς ἁγίας ἀδελφῆς τῶν δύο κλεινῶν πατέρων τῆς Ἐκκλησίας ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Νύσσης καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, παρουσιάζω ἐνταῦθα τὸ ὡς ἄνω πολλαχῶς διδακτικὸν βιβλίον, διαφωτίζον τὴν ἱστορίαν τῆς ἀρχαίας Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ εἰδικώτερον τῆς ἐν αὐτῇ διαδόσεως τοῦ μοναχικοῦ βίου, βιβλίον ἄρτι ἐκδοθὲν ἐν τῇ γαλλικῇ σειρᾷ ἐκδόσεων ὑπὸ τὴν ἐπίβλεψιν τῶν καθηγητῶν H. De Lubac καὶ J. Daniélou καὶ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ C. Mondésert. Τοῦ ἔργου προτάσσεται πῖναξ τοῦ ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ μνημονευομένου ἔργου (σ. 9-18), ἀκολουθεῖ δὲ εἰσαγωγή ἀσχολουμένη περὶ τὸ φιλολογικὸν εἶδος τοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἱστορικῆς ἀξίας αὐτοῦ (κεφ. α' σελ. 23-34), εἶτα δὲ περὶ τοῦ βίου τῆς ὁσίας Μακρίνης (β' 35-67), περὶ τῆς προσευχῆς (90-104), περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως καὶ τῶν ἐκδόσεων τοῦ ὑπ' ἕψιν κειμένου καὶ τῆς μεταφράσεως αὐτοῦ (σ. 114-132) μετὰ σχετικῶν διαφωτιστικῶν πινάκων (σ. 136-268) καὶ παραρτήματος (σ. 269-275). Ἀκολουθοῦν δὲ τρία παραρτήματα τοῦ ἔργου, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν ὁποίων παρατίθεται ἀπόσπασμα τῆς ὑπ' ἀριθμ. XIX ἐπιστολῆς, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ ὁ λόγος εἶναι περὶ τῆς Μακρίνης, ὡς συγγραφέως, (272-3) καὶ ἐν τῷ τρίτῳ περὶ τῶν ὑπὸ τοῦ συγγραφέως χρησιμοποιουμένων φιλοσοφικῶν ἐκφράσεων (274-5) καὶ ἐπακολουθοῦν πίνακες σχετικῶν βιβλίων καὶ χωρίων βιβλικῶν, ὡς καὶ ἀρχαίων συγγραφέων (279-291), ἐπίσης δὲ καὶ ἕτερος πῖναξ λεξιμογραφικῶς (σ. 293-316), ὡς καὶ γενικὸς πῖναξ περιεχομένων (σ. 321) καὶ κατάλογος τῶν ἐκδεδομένων χριστιανικῶν πηγῶν τῆς ἐν λόγῳ συλλογῆς καὶ τέλος τῶν ἐν τῇ σειρᾷ ταύτῃ περιλαμβανομένων ἔργων καὶ τοῦ ἀλεξάνδρινοῦ Ἰουδαίου φιλοσόφου Φίλωνος.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Tertullian, *La toilette des femmes*. Introduction, texte critique, Traduction, et Commentaire de Marie Turcan, ancien membre de l' école Française de Rome. Ouvrage publié avec le concours du Centre national de la Recherche scientifique. Les éditions du Cerf Paris 1971, Pages 195.

Τὸ ἔργον τοῦτο, ἀποτελοῦν προῖον παλαιᾶς Γαλλικῆς συμπαθείας διὰ τὸν γνωστὸν ἐπιφανῆ Λατίνον συγγραφέα, ὀφείλεται εἰς τὸν κάλαμον καὶ τὴν μόρφωσιν τῆς Μαρίας Turcan, καθηγήτριας τῆς ἐν Ρώμῃ Γαλλικῆς Σχολῆς καὶ τῇ βοήθειᾳ du Centre national de la Recherche Scientifique καὶ περιληφθὲν εἰς τὴν ὑπὸ τῶν γνωστῶν ἰδρυτῶν καὶ διευθυντῶν αὐτοῦ H. de Lubac, J. Daniélou καὶ τοῦ διευθυντοῦ, ἐπίσης δὲ Ἰησοῦ τοῦ καθηγητοῦ C. Mondésert καὶ ἀποβλέπει, ὡς σημειοῦται ἐν τῇ μνημονευθείσῃ εἰσαγωγῇ, εἰς πρακτικὸν σκοπὸν ἀνάλογον πρὸς ἐκεῖνον, εἰς ὃν ἀπέβλεψεν ὁ ἐπιφανὴς Λατίνος συγγραφεύς, δειγμάτων τῆς σοφίας, τοῦ ὁποίου ἐλάμβανον καὶ οἱ παλαιοὶ τρῶφμοι τῆς Ριζαρείου Ἐκκλησιαστικῆς Σχολῆς. Ἐπίσης ἐν τῇ εἰσαγωγῇ ταύτῃ ἐξετάζονται καὶ τὰ σχετικὰ χειρόγραφα τοῦ Λατινικοῦ πρωτοτύπου (σ. 11 ἐξ.), ὡς καὶ αἱ ἐν τῇ ἐκδόσει ταύτῃ τηρούμεναι κριτικαὶ ἀρχαί, καὶ ὁ χρόνος περὶ τῆς συγγραφῆς τοῦ βιβλίου καὶ πρὸ παντὸς ὃ τε τόνος καὶ τὸ ὕφος αὐτοῦ (σ. 33-39), μεθ' ὃ παρατίθενται τὸ τε κείμενον καὶ αἱ σχετικαὶ κριτικαὶ καὶ ἐρμηνευτικαὶ παρατηρήσεις (σ. 40-169), ὡς καὶ ἡ σχετικὴ βιβλιογραφία (σ. 173-176) καὶ πῖναξ τῶν λατινικῶν λέξεων (σ. 177-194), τέλος δὲ καὶ τὰ περιεχόμενα (σ. 9-194). Εἶναι δὲ περιττὸν, νομίζομεν, νὰ ὑπομνησθῇ ἡ σπουδαιότης τοῦ ὅλου περιεχομένου τοῦ ἔργου τούτου.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

A b r o i s e d e M i l a n, *La Pénitence* μετὰ Γαλλικῆς εἰσαγωγῆς καὶ μεταφράσεως ὑπὸ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Louvain καθηγητοῦ κ. Royer Grysons τῆς γνωστῆς σειρᾶς Les Editions du Cerf, Paris 1971, Pages 278.

Εἰς τὰς χάριτας τὰς ὀφειλομένας ἐξ ἑλληνικῆς πλευρᾶς εἰς τὴν εὐρύτατα γνωστὴν φιλολογικὴν σειρὰν Editions du Cerf τῶν ἐν Παρισίοις θεολόγων πολλῶ μᾶλλον ἔρχεται νὰ προστεθῆ ἀπὸ τῆς θέσεως ταύτης καὶ διὰ τὸ κλασσικὸν ἔργον τοῦ κλεινοῦ καὶ ἑλληνικωτάτου Λατίνου ἐκκλησιαστικοῦ πατρὸς Ἀμβροσίου, τοῦ ἀρχιεπισκόπου Μεδιολάνων. Εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ἐνταῦθα πρὸ λαμπρῶν εἰσαγωγῶν τοῦ σχετικοῦ λατινικοῦ κειμένου μετὰ εἰσαγωγῆς, μεταφράσεως παρὰ τοῦ ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ τοῦ Louvain οἰκείου καθηγητοῦ, προτασσομένων τῶν σχετικῶν πινάκων, βιβλιογραφικοῦ πίνακος (σελ. 11-14), φιλολογικῆς εἰσαγωγῆς (σ. 15-17), εἰδικῆς παραγράφου (σελ. 18-30) περὶ τῆς ἐναντίου τοῦ Νοβατιανισμοῦ πολεμικῆς τοῦ ἐπιφανοῦς ἐπισκόπου Μεδιολάνων ἁγίου Ἀμβροσίου, οὗ ἡ μνήμη ἐορτάζεται καὶ ἐν τῇ Ὁρθοδόξῳ Ἐκκλησίᾳ τῇ 7 Δεκεμβρίου, πρὸς τὴν ὅποیان πολεμικὴν σχετίζεται καὶ ἡ μετὰ χειρᾶς σπουδαία πραγματεία περὶ «μετανοίας» (Pénitence). Ἡ δ' ἑτέρα παράγραφος πραγματεύεται περὶ τῆς ὑπ' αὐτοῦ δημοσίας μετανοίας ἐν Μεδιολάνῳ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους (σελ. 31-50), μεθ' ἃ ἐπακολουθεῖ ἡ παράθεσις τοῦ σχετικοῦ κειμένου τοῦ Ἀμβροσίου μετὰ γαλλικῆς μεταφράσεως τοῦ R. Gryson, ὡς καὶ σχετικῶν παραπομπῶν καὶ ὑποσημειώσεων (σ. 51-201). Ἐπίσης δ' ἐπακολουθοῦν σχετικοὶ πίνακες βιβλικοὶ καὶ πατερικοὶ μνημονεύομενοι εἴτε κατὰ παράθεσιν εἴτε κατὰ παραπομπήν, ὡς καὶ πίνακες λέξεων μετὰ τῶν σχετικῶν παραπομπῶν (σ. 217-278) καὶ τέλος γενικὸς πίναξ περιεχομένων (σελ. 279).

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

Βενέδικτος, ἐπιφανὴς δυτικὸς μοναχὸς, θεωρούμενος ὡς ὁ ἀρχηγὸς τοῦ μοναχισμοῦ τῆς Δύσεως, ἐγεννήθη περὶ τὸ 480 ἐν Νουρσίᾳ τῆς Οὐμβρίας, καταγόμενος ἐξ ἐπιφανοῦς οἰκογενείας, ἐκοιμήθη δὲ ἐν Μόντε Κασσινο περὶ τὰ μέσα τοῦ βου αἰῶνος. Ὑπὸ δὲ τὸ ὄνομα αὐτὸ ἐξεδόθησαν ἐν τῇ γνωστῇ λαμπρᾷ Γαλλικῇ ἐκδόσει τῶν Παρισίων ἐξ τόμοι ὑπὸ τῶν μοναχῶν Adalbert Vogüe καὶ Jean Neufville (*La règle de Saint Benoît*, Paris 1971-1972). Ὁ φερώνυμος τοῦ ἐν λόγῳ Βενεδίκτου δυτικὸς μοναχισμὸς ἐδέχθη τὴν πρώτην ἐπίδρασιν ἀπὸ τῆς Ἀνατολῆς καὶ δὴ καὶ τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, μεταφρασθέντος ὑπὸ τοῦ Ρουφίνου. Τὸ δὲ 1880 ἐωρτάσθη μεγαλοπρεπῶς ἐν τῇ Δύσει ἡ 1400ετηρὶς τῆς γεννήσεως τοῦ Ἀγ. Βενεδίκτου, καὶ ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ ὁποίου ἐξεδόθησαν πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ διάφορα περιστατικὰ εἰς τὰς κυριωτέρας δυτικὰς γλώσσας.

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ

D i m a n c h e, *Office selon les huit tons* (ΟΚΤΩΗΧΟΣ). La Prière des Eglises de rit Byzantine, Editions de Chevetogne 1972 (Σελίδες 620).

Ἀσμένως χαιρετίζομεν τὴν πασίγνωστον παρ' ἡμῶν καὶ ἐξ ἐπόψεως ἐμφανίσεως λαμπρὰν ταύτην ἐκδοσιν, περιλαμβάνουσαν τὸ θεμελιῶδες τοῦτο βιβλίον τῆς Βυζαντινῆς θείας λατρείας, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τῆς Ἱ. Μονῆς τῆς Chevetogne τοῦ Βελγίου, τῆς ὁποίας προΐσταται ὡς Ἠγούμενος ὁ Π. Νικόλαος Ἐγκενδερ. Τῆς ἐκδόσεως ταύτης προτάσσεται ἐπιστολὴ ἐγκάρδιος τοῦ αἰοιδίμου Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου Ἀθηναγόρα πρὸς τὸν μνημονευθέντα Ἠγούμενον «συγχάιροντος» ἐπὶ τῇ προθέσει τῆς ἐκδόσεως ταύτης, δι' ἧς, ὡς δηλοῦται ὑπὸ τοῦ ἐν λόγῳ Πατριάρχου, καθίσταται «προσιτὸν παρὰ τοῖς γνώσταις τῆς Γαλλικῆς γλώσσης μέρος τῶν λειτουργικῶν θησαυρῶν τῆς καθ' ἡμᾶς Ὁρθοδόξου Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας καὶ

δὴ εἰς ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ Χριστιανοὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἐπιζητοῦσιν, ἵνα γνωρίσωσιν ἀλλήλους». Κάτωθεν δὲ τοῦ ἐν λόγῳ Πατριαρχικοῦ Γράμματος σημειοῦται καὶ ὁ χρόνος τῆς ἐκδόσεως τῆς ἐπιστολῆς (27-12-1968). Ἐπεταὶ σημειώσεις περὶ τῆς ἐπισυναπτομένης Γαλλικῆς μεταφράσεως, τῆς ὁποίας ὁ συντάκτης P. E. Mercenier ἀπεβίωσε τὴν 13 Ἰανουαρίου 1965, καταλιπὼν καὶ ἀριθμὸν τινα χειρογράφων, ἀκολούθως δὲ σημειοῦται, ὅτι ὁ μετὰ χεῖρας τόμος ἐπραγματοποιήθη ὑπὸ δμάδος μοναχῶν τῆς Chevetogne τῆ συνεργασίᾳ τῆς ἀδελφῆς Marie-Luc Kerremans τοῦ μοναστηρίου τῆς Ermeton, ὅστις τόμος ἀποτελεῖ τὸν ὑπ' ἀριθμ. 3 τόμον ὀλοκλήρου τῆς ἀναχωνεύσεως τῶν ἔργων τοῦ P. E. Mercenier. Πρόκειται δὲ περὶ τῆς ἐκδόσεως τῆς Ρώμης τῷ 1885, ἥτις ἐχρησίμωσεν καὶ εἰς τὴν παροῦσαν μετάφρασιν καὶ περιέχει τὸν τε μικρὸν καὶ τὸν μέγαν Ἑσπερινὸν καὶ τὸν Ὄρθρον καὶ τὴν Λειτουργίαν τῆς Ὀκτωήχου, ἄνευ τοῦ Τριαδικοῦ κανόνος καὶ τοῦ τῆς Θεοτόκου. Ὅσον δ' ἀφορᾷ εἰς τὸ Ψαλτήριον χρησιμοποιοῦται ὡς βᾶσις τὸ κείμενον τῆς Bible de Jérusalem τῆς Γαλλικῆς Editions du Cerf. Ἐφεξῆς δὲ προτάσσονται ἐν ταῖς σελίσιν 7-8 σημειώσεις περὶ τῆς παρούσης μεταφράσεως καὶ ἐπακολουθεῖ εἰσαγωγή περὶ τῆς ὀρθοδόξου ἱεροτελεστίας τῆς Κυριακῆς ὡς καὶ περὶ τῆς θεολογίας αὐτῆς, ἀφιερωμένης εἰς τὴν Ἀνάστασιν τοῦ Σωτῆρος (σελ. 14-36) καὶ εἰδήσεις περὶ τοῦ κειμένου τῆς Ὀκτωήχου τῆς Παρακλητικῆς, τοῦ λειτουργικοῦ τούτου βιβλίου καὶ περὶ τῆς διαμορφώσεως αὐτῆς, ὡς καὶ περὶ τοῦ κειμένου καὶ τῶν πηγῶν αὐτῆς (σελ. 37-60), περὶ τοῦ Τυπικοῦ τοῦ Ἑσπερινοῦ τῶν Κυριακῶν (σ. 61-92) κατὰ τοὺς ὀκτῶ ἡχούς καὶ περὶ τοῦ Ὄρθρου (σελ. 93-166), μεθ' ὃ ἐπακολουθεῖ κεφάλαιον περὶ ἐκάστου τῶν λεγομένων ὀκτῶ ἡχῶν (σελ. 167-591). Ἐπεταὶ χρησιμώτατον λεξιλόγιον λειτουργικῶν ὄρων (σελ. 593-604). Τὸ δι' ἑτεροδόξους καὶ ὀρθοδόξους ἀναγνώστας προοριζόμενον ἔργον τοῦτο κατακλείεται διὰ πίνακος βιβλικῶν χωρίων (σ. 605-616) καὶ γενικοῦ πίνακος τοῦ συνόλου (σελ. 617-619).

ΠΑΝ. Ι. ΜΠΡΑΤΣΙΩΤΗΣ